

Iryna Bermes

Państwowy Uniwersytet Pedagogiczny im. Iwana Franki w Drohobyczu

ROLA UKRAIŃSKICH KOBIET W ROZWOJU KULTURY ZIEMI DROHOBYCKIEJ W OKRESIE DWUDZIESTOLECIA MIĘDZYWOJENNEGO

W okresie dwudziestolecia międzywojennego, gdy tereny Galicji Wschodniej (wraz z Drohobyczem) znajdowały się pod jurysdykcją Polski, Ukraińcy nawet w niezbyt sprzyjających okolicznościach aktywnie włączali się w życie kulturalne. W dużej mierze do jego wzrostu przyczyniły się ukraińskie organizacje kobiece, postępująca świadomość kobieca, uczestnictwo w amatorskich stowarzyszeniach śpiewackich, środowiskach teatralnych i zawodowych zespołach twórczych.

W codziennym życiu społeczeństwa galicyjskiego w latach 20. i 30. XX wieku mężczyźnie przypisywano rolę przywódcy, działacza społecznego lub państwowego, podczas gdy kobieta pozostawała opiekunką domowego ogniska, czasami partnerką w „niepaństwowej” działalności kulturalnej. Jednak rzeczywisty udział „słabej płci” w kształtowaniu przestrzeni kulturowej społeczeństwa galicyjskiego jest bardzo widoczny, mimo że nie pozostawał przedmiotem specjalnych badań. Ukraińskie kobiety były bezpośrednimi uczestnikami życia muzycznego ziemi drohobyckiej, przyczyniały się do kształtowania tradycji kulturowych regionu. Badanie wpływu kobiet na lokalne środowisko kulturowe pozwala określić jego intensywność, podkreślając dynamikę zmian w sferze muzycznej i kulturowej społeczności drohobyckiej.

Ukraińskie kobiety ziemi drohobyckiej po raz pierwszy „uwidoczniły się” w 1916 roku, kiedy w mieście zostało założone towarzystwo „Społeczność Kobiet” [Жіноча громада]. Wzorując się na stworzonych we Lwowie podobnych organizacjach („Społeczność Kobiet” powstała tu w 1909 roku), których celem był rozwój życia oświatowego i towarzyskiego kobiet ukraińskich, tego typu stowarzyszenia powstawały w wielu miastach w Galicji, także w Drohobyczu. Od samego początku „Społeczność Kobiet” rozpoczęła swoją działalność wśród młodzieży, angażując ją do pracy w czytelnich i w tworzeniu domów dla sierot i ubogich, otwierania szkół z ukraińskim językiem nauczania, bibliotek, kursów prowadzenia gospodarstwa domowego itd. W trosce o wzrost świadomo-

ści narodowej kobiet kierownictwo stowarzyszenia zakładało kółka edukacyjne, zespoły artystyczne, w repertuarze których dominowały utwory ukraińskie. Przy „Społeczności Kobiet” działał chór, kółko muzyczno-dramatyczne oraz orkiestra. Oddział (rada, zarząd) informował, że „próby chóru «kółka muzycznego» działającego przy «Społeczności Kobiet» odbywają się w czwartek i sobotę [...] w sali Domu Ludowego w Drohobyczu”¹. Te twórcze zespoły brały udział w wielu wydarzeniach, które organizowało towarzystwo. Tak więc w 1919 roku staraniem członków towarzystwa w mieście zostały zorganizowane obchody Małanki². Z inicjatywy towarzystwa 16 lutego tegoż roku odbyła się premiera opery *Natalka-Poltawka* M. Łysenki w hali „Sokoła”. „Za realizację muzycznej części spektaklu odpowiadał reżyser o. A. Rudnicki, który [...] musiał poświęcić dużo pracy, aby pokazać tę operetkę w Drohobyczu. Orkiestra trzymała się na ogół doskonale”³. To niezwykle artystyczne wydarzenie stało się dla drohobyczan pierwszym krokiem w kierunku poznania twórczości operowej klasyka muzyki ukraińskiej oraz poważnie wpłynęło na ich rozwój kulturalny.

W 1917 roku towarzystwo „Społeczność Kobiet” przekształciło się w „Związek Ukrainek” [Союз Українок] z głównym oddziałem we Lwowie. W Statucie towarzystwa cel został określony w następujący sposób: „a) dbać o powszechną edukację i o życie towarzyskie kobiet ukraińskich poprzez organizację spotkań, zebrań, odczytów naukowych, bibliotek i czytelni, przedstawień teatralnych, koncertów, wieczorów; [...] g) organizowanie wystaw prac kobiet i wyrobów rzemieślniczych”⁴.

Realizując wymagania statutowe, członkinie stowarzyszenia dbały o rozwój kultury i edukacji Ukraińców Galicji, organizując różnego typu wydarzenia, które przyczyniały się do wychowania dobrych, przestrzegających moralne normy członków społeczeństwa. Aktywizacja ruchu kobiecego w galicyjskiej przestrzeni kulturowej sprzyjała powstaniu placówek „Związku Ukrainek” w wielu miastach regionu, także w Drohobyczu. W mieście zostały założone jego filie przy każdej z czterech czytelni „Proswity” [Прогвіта]. Kobiety natychmiast przystąpiły do pracy, uczestnicząc prawie w każdym przedsięwzięciu artystycznym. Tak więc dzięki wspólnym wysiłkom „Proswity” i „Związku Ukrainek” co roku przy ulicy Stryjskiej były organizowane „uroczystości upamiętniające Szewczenkę i Frankę, Dzień Matki, Andrejki i Mikołajki”⁵.

¹ 3 Дрогобиччини, „Дрогобицький листок” 1919, nr 10, s. 4.

² Małanka albo Szczodry wieczór – ukraińskie ludowe i cerkiewne święto obchodzone w przeddzień 14 stycznia.

³ 3 Дрогобиччини. „Наталка Полтавка” в Дрогобичи, „Дрогобицький листок” 1919, nr 18, s. 4.

⁴ Статут товариства „Союзу українок” у Львові. Рескрипт Львівського воєводства [Reskrypt województwa lwowskiego] з 10 V 1924, nr 7708/24/13, s. 2.

⁵ Д. Гнатів, *Вселядна школа ім. Т. Шевченка „Р.Ш.” в Дрогобичі* [w:] *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, t. 2, red. Л. Луців, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1978, s. 59.

Dzięki staraniom działaczek stowarzyszenia „Związek Ukrainek” 10 maja 1931 roku w Drohobyczu odbyła się uroczystość z okazji Dnia Matki. W celu godnej prezentacji matki-żony oraz podniesienia jej znaczenia w życiu ukraińskich rodzin i społeczeństwa członkinie stowarzyszenia zaprosiły do programu koncertowego wiodące zespoły chóralskie oraz solistów.

Punktem kulminacyjnym wieczoru było solo tenorowe dra M. Panasa, który z sukcesem artystycznym zaśpiewał Gounoda *Ave Maria* z akompaniamentem pianisty dra J. Sonewyckiego. Produkcje „Bojana Drohobyckiego”, który występował pod kierownictwem prof. M. Iwanenka z dwoma utworami (*Legenda* Leontowicza i *Oj Moroze* Ludkiewicza) – były jak zwykle na najwyższym poziomie artystycznym⁶.

Na wzór organizowanej przez „Związek Ukrainek” uroczystości Dnia Matki podobne obchody odbyły się w tym samym roku w kilku miejscowościach – Mrąznicy (3 czerwca), Nowym Kropywniku (10 czerwca), Truskawcu (11 października) – z udziałem lokalnych amatorskich kółek twórczych. Podobne wydarzenia artystyczne przyczyniły się do ożywienia życia kulturalnego ukraińskiej społeczności, kultywowały też tradycje narodowe.

W 1937 roku filia „Związku Ukrainek” w Drohobyczu liczyła 13 ośrodków, które aktywnie działały w różnych dziedzinach życia społecznego. Oddział w Borysławiu (prezes N. Kułycka – profesor filii Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki) 22 lutego 1930 roku zorganizował obchody 10. rocznicy śmierci N. Kobryńskiej – pisarki, wybitnej działaczki społecznej, pionierki ukraińskiego ruchu kobiecego w Galicji, założycielki pierwszej ukraińskiej świeckiej organizacji kobiecej. Jubileuszowe obchody artystyczne poświęcone śp. N. Kobryńskiej zorganizowano również we wsiach Schodnica i Bania Kotowska.

W 1934 roku z inicjatywy „Związku Ukrainek” w Borysławiu został zorganizowany koncert z okazji Dnia Matki, w którym czynny udział wzięła młodzież miasta.

W tym samym roku założono oddział „Związku Ukrainek” w Tustanowicach-Hukowej Górze (prezes O. Hawrylak), którego aktywność przejawiała się głównie w organizowaniu różnorodnych wydarzeń artystycznych, m.in. Dnia Matki (czerwiec), festiwalu piosenki (październik), Święta Łesi Ukrainki (październik), andrzejek (grudzień).

Jednym z najbardziej aktywnych oddziałów towarzystwa był ośrodek w Borysławiu. Ponieważ twórcze zespoły towarzystwa nie zawsze były w stanie przygotować kompletny program koncertowy, dlatego w celu jego realizacji często angażowały miejskie zespoły artystyczne. Na przykład Święto pieśni w Borysławiu zorganizował „Związek Ukrainek” wspólnie

⁶ Співак, 3 концертної сали. Виступ „Дрогобицького Бояна” – Концерт хору Котка в Дрогобичі, „Діло” 1931, nr 74, s. 5.

z kółkiem śpiewaczym „Bojan”⁷. Sprzyjało to podniesieniu rangi wydarzenia oraz wzbudzało zainteresowanie publiczności. Ponadto zorganizowano Święto Matki, Dni Łesi Ukrainki, w grudniu [1934 roku – przyp. I.B.] tradycyjne andrzejki, w styczniu 1935 roku – wieczornice⁸.

Uczestniczki wydarzeń zachęcały ukraińskie kobiety do twórczej pracy, kultywowania tradycji ludowych. 6 marca 1938 roku oddział „Związku Ukrainek” w Drohobyczu zorganizował „Wieczór tradycji i zwyczajów ludowych” z następującym programem:

I

1. Hahiłky⁹ – w wyk. Kr.S.U.¹⁰. Górna Brama Drohobycz, Kr.S.U. Tustanowice.
2. Obżynki¹¹ – w wyk. Kr.S.U. Wróblewice.
3. Mieszczkańskie wesele – w wyk. Kr.S.U. przy ulicy Stryjskiej Drohobycz.
4. Kolęda – w wyk. Kr.S.U. Truskawiec.
5. Wieczornice – w wyk. Kr.S.U. Schodnica.
6. Fragment wesela wiejskiego – w wyk. Kr.S.U. Hruszów.

II

Pokazy tradycji ludowych z komentarzem p. mgr Hurhuły
i p. Martyniakowej¹².

Ukraińskie zwyczaje ludowe i fragmenty obrzędowej sztuki ludowej zostały odtworzone z charakterystycznymi elementami, które są nieodłączną częścią każdej miejscowości ziemi drohobyckiej. Dawne obrzędy (z piosenkami, gram i przysłowiami) uzupełniono oryginalnymi przykładami tradycji ludowych danej miejscowości. Tego typu imprezy przyczyniły się do podtrzymywania narodowych tradycji kulturowych i zachowania regionalnych cech niepowtarzalnej kultury ukraińskiej.

Działalność filii stowarzyszenia „Związek Ukrainek” uwypakowała aktywność kobiet w życiu kulturalnym ziemi drohobyckiej, narodową orientację działań, które zostały przeprowadzone w celu podniesienia poziomu edukacji ukraińskiej społeczności i przebudzenia jej życia towarzyskiego.

W 1920 roku w Drohobyczu założono Ukraińskie Seminarium Nauczycielskie dla siostr bazylianki, którego przełożoną była E. Tymoczko. W tej placówce oświatowej dbano o rozwój muzycznych i twórczych umiejętności seminarzystek, stymulując je do uczestnictwa w kółkach uczniowskich. W seminarium działał

⁷ Л. Бурчинська, *Праця жіноцтва Дрогобищини* [w:] *Дрогобищина – земля Івана Франка*, t. 1, Дрогобич 1993, s. 554.

⁸ *Ibidem*.

⁹ Гагілки – ukraińskie obrzędowe pieśni ludowe.

¹⁰ Związek Regionalny Ukraińskich Kobiet.

¹¹ Обжинки – dożynki.

¹² Plakat z prywatnego archiwum drohobyczanina p. L. Kocana.

chór kierowany przez ks. S. Saprana, następnie D. Ogrodnika oraz amatorskie kółko teatralne prowadzone przez M. Rabija.

Prawie wszystkie uczennice, które miały głos i słuch, należały do chóru. [...] Chór śpiewał w każdą niedzielę i w święta podczas Boskiej Liturgii dla młodzieży w cerkwi św. Trójcy. [...] Wśród chórzystek wyróżniały się Pani Kiczorowska, Tatarska, Korołyk, Wielgusz i Senejko¹³.

Uczennice brały czynny udział w wydarzeniach kulturalnych seminarium. 13 kwietnia 1924 roku w Seminarium Nauczycielskim został zorganizowany koncert ku uczczeniu pamięci Tarasa Szewczenki. Udany występ chórzystek seminarium zapewnił ogrom „pracy i dbałość [...] w części chóralnej i orkiestrowej [...] Chórem dyrygowała p. A. Hołubinka [jedna z najlepszych uczennic seminarium, której o. S. Saprana często powierzał dyrygowanie różnymi imprezami – przyp. I.B.]”¹⁴. Zapewne szewczenkowskie święta odbywały się każdego roku i miały ważne znaczenie w utrwalaniu świadomości narodowej młodzieży ukraińskiej.

Życie wewnętrzne seminarium było dość intensywne, kierownictwo starało się regularnie organizować różnego rodzaju wydarzenia kulturalne i artystyczne, przeważnie siłami uczniowskich kółek amatorskich. 26 marca 1932 roku na uroczystości ku czci T. Szewczenki uczennice wygłosiły przemówienie otwierające uroczystość, wykonały utwory wokalne i instrumentalne (na skrzypcach i altówce przy akompaniamencie fortepianu uczennicy Martyniuk). „Aranżację całości i poprowadzenie chóralnych numerów (5 z 12) przygotowała nauczycielka p. Hernykówna, której należy się przede wszystkim wielkie uznanie za jej pracę”¹⁵. Ze względu na to, że dyrekcja Seminarium Nauczycielskiego przyznawała edukacji muzycznej ważną rolę, koncert szewczenkowski wykazał dobry poziom artystyczny zespołów. Działalność chóru studentów Seminarium Nauczycielskiego sióstr bazylianek odegrała zatem ważną rolę w kształceniu młodego pokolenia Ukraińców, w przygotowywaniu uświadomionych narodowo wychowanków.

Znaczącą rolę w życiu muzycznym Drohobycza w latach 1919–1939 odegrało towarzystwo „Bojan Drohobycki”, w którego składzie znajdowało się sporo kobiet-solistek, m.in. M. Pokotyło, M. Sozanska, W. Cegelska, Z. Męcińska, A. Worobeć, J. Kaminska. Wraz z otwarciem w Drohobyczu oddziału Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki (1923) studenci dołączyli do grona śpiewaków „Bojana”, co pozytywnie wpłynęło na poziom wykonawczy chóru amatorskiego. Zazwyczaj wykonanie partii solowych należało do najlepszych wokalistów, często właśnie studentów Instytutu Muzycznego. 17 maja 1931 roku drohobyckie

¹³ С.Р.К., *Українська Дівоча Учительська Семінарія СС Василянко у Дрогобичі* [w:] *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, t. 1, Дрогобич 1993, s. 499, 500.

¹⁴ Очевидець, *Свято Шевченка в Дрогобичі*, „Новий час” 1924, nr 34, s. 6.

¹⁵ *Дописи. Дрогобич (Концерт у честь Шевченка учениць семінара СС. Василянко)*, „Діло” 1932, nr 72, s. 6.

stowarzyszenia kulturalno-oświatowe zorganizowały koncert ku czci T. Szewczenki z udziałem nie tylko chóru, ale także solistów.

Wśród solowych produkcji były: 1) tenorowe solo dr. M. Panasa, który umiejętnie wykonał znaną kompozycję Łysenki do słów Szewczenki *Meni odnakowo*; 2) sopranowe solo p. Marii Pokotyliwnej, która wykonała utwór Ludkiewicza *Oj werbo, werbo i Jeśli by mi, mamu, namysto* [M. Łysenki – przyp. I.B.]¹⁶.

Koncert poświęcony Szewczence w wykonaniu „Bojana Drohobyckiego” odbył się także rok później, 15 maja 1932 roku. Utwory K. Stecenki i D. Siczyńskiego (akompaniament fortepianowy J. Sonewyckiego) wykonała chórzystka p. M. Sozanska, „której [...] uroczy głos i zrozumienie wykonywanych utworów wywołały entuzjazm publiczności”¹⁷.

4 czerwca 1933 roku dzięki staraniom członków towarzystwa „Bojan Drohobycki” i Towarzystwa Muzycznego im. M. Łysenki została zorganizowana uroczysta akademii na cześć M. Łysenki. Zaprezentowano dzieła klasyka w wykonaniu nie tylko „Bojana” z Drohobycza, ale także zespołów artystycznych z regionu: „Bojana Borysławskiego”, chóru z Tustanowic, śpiewaczek T. Dub i O. Łepkowej, pianisty R. Sawyckiego i skrzypka S. Ogrodnika. Wśród wykonawców-kobiet profesjonalnie zaprezentowała się O. Łepkowa, która „ładnym mezzosopranem zaśpiewała trzy pieśni. Głos [...] dobrze szkolony. Śpiew p. Łepkowej zapadał w duszę słuchaczy”¹⁸.

W 1937 roku w Drohobyczu zorganizowano wielki koncert poświęcony ważnemu wydarzeniu z życia religijnego Ukraińców. W 1037 roku zgodnie z rozkazem Jarosława Mądrygo w Kijowie nad Złotą Bramą zbudowano świątynię Zwiastowania Najświętszej Marii Panny, którą ogłoszono patronką Ukrainy. W 900. rocznicę tych wydarzeń odbyły się w Drohobyczu uroczystości. Na program złożyły się występy chórów cerkwi Św. Trójcy i „Bojana Drohobyckiego” (dyrygent B. Piurko) oraz ukraińskiego gimnazjum, a także śpiewaków solistów i innych artystów. „Solo, wykonane przez tenora dr. D. Nimyłowicza i p. M. Pokotyliwnę, wywarło niezwykle miłe wrażenie swoim głębokim i uroczym wykonaniem”¹⁹.

Dzięki zaangażowaniu o. S. Sapruna i p. M. Drozdowskiej w 1923 roku w Drohobyczu rozpoczęła swoją działalność filia Wyższego Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki (WIM) – pierwsza ukraińska wyższa szkoła muzyczna w Galicji. Szkoła ta została założona przez Komisję Muzyczną „przy kole U.P.T.”²⁰. Tutaj uczono następujących przedmiotów: „1) śpiewu solowego;

¹⁶ Учитель, 3 концертової салі. Шевченковий концерт у Дрогобичі, „Діло” 1931, nr 122, s. 5.

¹⁷ Н., 3 концертової салі. Шевченківський концерт у Дрогобичі, „Діло” 1932, nr 114, s. 5.

¹⁸ 3 музичного життя. Концерти у Дрогобичі та музичний рух у Дрогобиччині, „Діло” 1933, nr 172, s. 5.

¹⁹ Дописи. Дрогобич. Великий духовний концерт у 900-ліття проголошення Ярославом Мудрим Богоматері покровителькою українського народу, „Діло” 1937, nr 282, s. 10.

²⁰ UPT – Українське Педагогічне Товариство, tj. Ukraińskie Towarzystwo Pedagogiczne.

2) gry na fortepianie; 3) gry na skrzypcach; 4) śpiewu chóralnego; 5) teorii muzyki; 6) historii muzyki; 7) harmonii. Do kadry nauczycielskiej zaangażowano zdolne siły zawodowe²¹.

Każdego roku organizowano popisy uczniów filii Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki. Miały one na celu „podnieść naszą kulturę muzyczną do poziomu godnego naszej muzykalności”²². Wśród kadry pedagogicznej znalazły się również kobiety, które w znaczącym stopniu przyczyniły się do profesjonalnego przygotowania kadry muzycznej. Na przykład 27 czerwca 1927 roku odbył się popis uczniów, który „był świadectwem solidnej pracy. Najbardziej wyróżnili się uczniowie prof. Iryny Kuźmowyczowej”²³.

2 czerwca 1927 roku w Drohobyczu i 4 czerwca w Borysławiu zorganizowano Dni Beethovenowskie. Występowali uczniowie filii Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki. W programie znalazły się fortepianowe, skrzypcowe i wokalne utwory kompozytora. Przedstawicielki „słabej płci” zaprezentowały się bardzo dostojnie.

Na pierwszym planie wśród wykonawców znalazła się p. Ołena Drozdowska, która dobrze zagrała I część *Sonaty f-moll*. Uroczy liryczny sopran p. K. Welguszówny wart jest dalszej uwagi. Stać ją na osiągnięcie sukcesu artystycznego. I część *Symfonii C-dur* na 4 ręce zagrały pp. Kułynyczówna i Paclawska, [...] całość zrobiła przyjemne wrażenie. [...] Z produkcji skrzypcowych najlepiej wypadł *Menuet* Bethovena, który poprawnie zagrała p. Hernakówna. [...] *Sonatę D-dur* na 4 ręce zegrali [...] pianiści M. Kuźmowicz i S. Hawryszczukówna – pokazując zrozumienie utworu, muzykalność i poczucie rytmu²⁴.

Koncert dzieł L. van Beethovena świadczył o wysokim poziomie przygotowania uczniów i wielkiej pracy kadry pedagogicznej (podkreślmy, że został przygotowany wyłącznie przez lokalne siły twórcze!). Koncerty muzyki instrumentalnej i wokalne na wysokim poziomie wykonawczym wzbudzały większe zainteresowanie publiczności i odegrały ważną rolę w podnoszeniu poziomu kultury społeczeństwa.

19 maja 1930 roku kierownictwo Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki we Lwowie zorganizowało występ uczniów z różnych filii uczelni. I to właśnie „oddział w Drohobyczu dał najlepszego wykonawcę tego wieczoru – Goldhame-równę (VIII r.), [...] uczennicę prof. Łagodynskiej”²⁵. Biorąc pod uwagę to, że w koncercie wzięli udział uczniowie filii uczelni ze Stryja, Jaworowa, Drohobycza, Borysławia, Sambora i innych, to uznanie wyrażone dla uczennicy z Dro-

²¹ Дописи, „Діло” 1923, nr 37, s. 4.

²² Й.К., 3 концертної сали. Попис елевів філій Вищого Музичного інституту ім. М. Лисенка, „Діло” 1931, nr 124, s. 5.

²³ 3 Музичного Інституту в Дрогобичі, „Діло” 1927, nr 155, s. 3.

²⁴ 3 концертної сали. Бетовенські свята в Дрогобичі і Бориславі, „Діло” 1927, nr 128, s. 4.

²⁵ 3 концертної сали. Попис елевів філій Вищого Музичного інституту ім. М. Лисенка, „Діло” 1930, nr 126, s. 5.

hobycza potwierdza nie tylko odpowiednie kształcenie zawodowe tej placówki, ale również wykazuje duże możliwości kadry pedagogicznej, w szczególności kobiet.

26 i 28 lutego 1931 roku popis uczniów klasy fortepianu prof. N. Kulickiej potwierdził wysoki poziom nauczania. Na szczególną uwagę zasługiwały:

Regatówna, Łopatówna Ł., Knoppówna, Kaufmanówna, Kulinyczówna, Ekówna, Benćówna, Pomerancówna, Szechterówna. Wśród młodszych: [...] Krajczykówna, Łopatówna Oksana i inni. [...] Utrzymanie tego rodzaju ośrodka kultury, który przyciąga (jak widzimy) także inne narodowości i który rozwija się wyłącznie dzięki szczeremu poświęceniu pani Kulickiej – ma ogromne znaczenie²⁶.

Działalność filii Wyższego Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki przyczyniła się do profesjonalizacji i aktywizacji życia muzycznego regionu. Z udziałem jego uczniów odbyło się wiele wydarzeń artystycznych w mieście. Na przykład do koncertu poświęconego O. Kobylanskiej (27 października 1927 roku) dołączyła się uczennica filii Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki, „solistka p. K. Welhuszówna (sopran)”²⁷, a T. Szewczenko (17 maja 1931 roku) – M. Pokotyło (sopran), „uczennica p. Kozłowskiej”²⁸, która wykonała dwie pieśni solowe do słów Kobzara²⁹.

Wraz z otwarciem filii Wyższego Instytutu Muzycznego w Drohobyczu (1923) i Borysławiu (1927) wielu utalentowanych członków grup amatorskich mogło się tutaj kształcić. Na przykład wykształcenie w Instytucie zdobyła M. Pokotyło, solistka „Bojana Drohobyckiego”. S. Saprun jako dyrygent „Bojana” i dyrektor filii WIM otaczał utalentowanych młodych ludzi opieką w ramach ich muzycznej edukacji. W ten sposób amatorskie zespoły stawały się swoistym „fundamentem” dla zdolnej młodzieży twórczej, która później mogła zdobyć wykształcenie muzyczne i uzupełnić szeregi profesjonalnych zespołów lub zaangażować się w działalność muzyczno-pedagogiczną.

Prawie każde wydarzenie artystyczne w mieście odbywało się z udziałem uczniów Instytutu. Przykładowo 2 czerwca 1935 roku dzięki wspólnym wysiłkom członków „Bojana Drohobyckiego” i WIM zorganizowano koncert, w którym nauczycielki i ich uczniowie wykonali następujący program:

3) Fr. Caccini: *Pieśń Pasterza* i P.A. Cesti: Aria z opery [nie podano tytułu opery – przyp. I.B.] – w wykonaniu P. Pokotyliwnej; [...] 5) G.F. Händel: *Concerto grosso g-moll* (na dwa fort.) w wykonaniu dyrektorki Muz. Instytutu w Borysławiu, p. N. Kulickiej i p. B. Piurka³⁰.

²⁶ Дописи. Борислав (Пописи елевів Музичного Інституту і прив. учениць проф. Н.Кулицької), „Діло” 1931, nr 57, s. 6.

²⁷ Н.Н., *Свято в Дрогобичі*, „Діло” 1927, nr 271, s. 4.

²⁸ Учитель, *З концертної сали. Шевченковий концерт у Дрогобичі*, „Діло” 1931, nr 122, s. 5.

²⁹ Так называно Тараса Шевченка.

³⁰ П.К., *Історичний концерт в Дрогобичі*, „Діло” 1935, nr 156, s. 7.

Koncert stał się ważnym „wydarzeniem w naszym życiu muzycznym, nie tylko samego Drohobycza. Był to koncert na skalę europejską”³¹. Wysoki poziom wykonawczy zapewnili najlepsi pedagodzy Instytutu – obok mężczyzn (m.in. B. Piurko, S. Ogrodnik z Drohobycza) także kobiety (m.in. N. Kulicka z Borysławia).

Pewną osobliwością było to, że przy Instytucie Muzycznym im. M. Łysenki działał od 1937 roku kwartet smyczkowy składający się z dwóch par małżeńskich.

Od połowy stycznia br. jest u nas też kwartet smyczkowy w składzie: M. Maryniakowa (pierwsze skrzypce), An. Ogrodnikowa (drugie skrzypce), Mych. Mariak (wiolonczela) i St. Ogrodnik (wiolonczela). Pierwszy koncert kwartetu odbył się 21 marca br. podczas audycji dla młodzieży „Ridnej Szkoły” [Рідної Школи]. Drugi – w tym samym dniu dla szerszej publiczności; program zawierał II część kwartetu Czajkowskiego op. 11 [Kwartetu smyczkowego *D-dur* op. 11 P. Czajkowskiego – przyp. I.B.] oraz ukraińskie pieśni ludowe. Po raz trzeci kwartet wystąpił podczas Akademii Szewczenkowskiej 11 kwietnia z kwartetem Haydna op. 64, nr 5 [Kwartetem smyczkowym *D-dur* op. 64, nr 5 J. Haydna – przyp. I.B.]. Teraz kwartet przygotowuje wieczór utworów kameralnych z fortepianem; w programie Mozart, Schumann, Bach, Mendelssohn (trio, kwartet, kwintet)³².

W filiach Instytutu Muzycznego im. M. Łysenki w Drohobyczu i Borysławiu pracowała z wielkim oddaniem ta sama kadra nauczycielska. Małżeństwo Ogrodników z Borysławia zorganizowało trio instrumentalne (w jego składzie były dwie kobiety). W jego repertuarze znajdowały się dzieła kompozytorów zachodnioeuropejskich i ukraińskich. Występy tria były ozdobą wielu wydarzeń artystycznych. Podczas koncertu Akademii Marijskiej [Марійська академія] w Drohobyczu (1939) trio instrumentalne w składzie: prof. N. Kulicka (fortepian), p. A. Ogrodnikowa (skrzypce) i prof. S. Ogrodnik (wiolonczela) wykonało: „Glucka *Andante* i fragmenty cz. II i III z *Trio* op. 16 Mozarta”³³.

Nie tylko lokalne siły muzyczne przyczyniły się do profesjonalizacji życia muzycznego. Sprzyjały temu też gościnne występy artystów, w tym także kobiet. W 1919 roku w Drohobyczu odbył się koncert Marii Szekun-Kołomyjczenko, pierwszej profesjonalnej ukraińskiej śpiewaczki operowej, uczennicy „wielkich profesorów muzyki [...] (Masetto, Doński, Leliwa)”³⁴, artystki, która w drodze do Włoch dała

koncert poziomu europejskiego, [...] odznaczyła się słynnym wykonaniem pieśni ludowych (Stepowyj, Siczynski), a szczególnie arii z oper włoskich (Paisiello, Verdi). Aria z opery *Ernani* [G. Verdiego – przyp. I.B.] została wykonana idealnie. Jednak szczytem perfekcji pod względem wykonania wokalnego była chyba *Jaskółka* francuskiej kompozytorki Evy Dell’Acqua. Mistrzowski akompaniament fortepianowy spoczywał w rękach p. I. Szmarykowskiej. Młoda pianistka [...] oczarowała słuchaczy genialną techniką wykonania i głębokim zrozumieniem utworów³⁵.

³¹ *Ibidem*.

³² „Українська музика” 1937, nr 5–6, s. 81–82.

³³ А. Максимович, *Дописи. Дрогобицька Марійська академія*, „Діло” 1939, nr 121, s. 11.

³⁴ З Дрогобича. Концерт п-ї Коломийченко в Дрогобичі, „Дрогобицький листок” 1919, nr 25, s. 4.

³⁵ *По концерті*, „Дрогобицький листок” 1919, nr 30, s. 4.

Wirtuozowskie wykonanie M. Szekun-Kołomyjczenko w pełni ukazało jej umiejętności przekazywania sensu wykonywanych utworów, odzwierciedlało szeroką paletę wyobraźni artystycznej śpiewaczki, a także jej wysokie walory wokalne. Artystka zaprezentowała muzykę narodową jako integralną i pełnowartościową część europejskiej przestrzeni kulturowej. Program koncertu, na który złożyły się zarówno arie operowe twórców zachodnioeuropejskich, jak i aranżacje pieśni ludowych kompozytorów ukraińskich, miał ważne znaczenie kulturalno-edukacyjne.

W okresie dwudziestolecia międzywojennego warunki społeczne rozwoju kultury galicyjskiej inspirowały aktywny udział kobiet w sferach muzycznych i edukacyjnych, częściowo w transformacji społeczno-kulturowych stereotypów kobiecości.

Charakterystyka osobowości uczestniczek ruchu muzycznego ziemi drohobyckiej determinują takie cechy, jak aktywna pozycja społeczna kobiet, dynamiczność w kontaktach społecznych, kreatywność, cechy przywódcze, niezależność, pewność siebie, wiara we własne siły.

W galicyjskim środowisku kulturalnym został ukształtowany szczególnie rodzaj osobowości kobiety – uczestniczki kobiecego ruchu muzycznego, która realizuje specyficzny model zachowania i adaptacji społecznej charakteryzujący się oryginalną osobowością (wytrwałość, wysoka wydajność, samodoskonalenie i samorozwój, użyteczność, energiczność) oraz indywidualnymi cechami psychologicznymi, systemem wartości i motywacją do angażowania się w działalność kulturalną i społeczną. Uczestniczki kulturalnego ruchu kobiecego wykazują wyraźną motywację narodową w działalności, społeczne ukierunkowanie aktywności i potrzebę do autoekspresji twórczej. Kobiety ziemi drohobyckiej włączały się w proces tworzenia i rozwoju nowych form życia muzycznego i oświatowego, organizacji kobiecych, twórczych zespołów, a także przyczyniły się do pozytywnego wpływu tych czynników na życie kulturalne regionu.

Tym sposobem w kulturalnym rozwoju Drohobycza w okresie dwudziestolecia międzywojennego w niektórych dziedzinach życia publicznego rola kobiet wzrasta. Wzrasta liczba organizacji kobiecych, najbardziej aktywne kobiety, samoorganizując się i aktywizując, biorą udział w procesach społeczno-kulturalnych, w życiu koncertowym i w ruchu edukacyjnym, przyczyniając się do odrodzenia kulturowego regionu jako części ruchu narodowego na terenie dawnej Galicji Wschodniej. Co więcej, działalność kulturalno-edukacyjna ukraińskich kobiet ziemi drohobyckiej przyczyniła się do wzrostu świadomości narodowej kobiet, ich poziomu wykształcenia, aktywności społecznej w służbie swojemu narodowi.

Bibliografia

„Українська музика” 1937, nr 5–6.

Бурчинська Л., *Праця жіноцтва Дрогобиччини* [w:] *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, t. 1, Дрогобич 1993.

- Гнатів Д., *Вселяюда школа ім. Т. Шевченка „Р. Ш.” в Дрогобичі* [w:] *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, t. 2, red. Л. Луців, Нью-Йорк–Париж–Сідней–Торонто 1978.
- Дописи. Борислав (Пописи елевів Музичного Інституту і прив. учениць проф. Н.Кулицької), „Діло” 1931, nr 57.
- Дописи. Дрогобич (Концерт у честь Шевченка учениць семинара СС. Василянок), „Діло” 1932, nr 72.
- Дописи. Дрогобич. Великий духовний концерт у 900-ліття проголошення Ярославом Мудрим Богоматері покровителькою українського народу, „Діло” 1937, nr 282.
- З Дрогобича. Концерт п-і Коломийченко в Дрогобичі, „Дрогобицький листок” 1919, nr 25.
- З Дрогобиччини, „Дрогобицький листок” 1919, nr 10.
- З Дрогобиччини. „Наталка Полтавка” в Дрогобичі, „Дрогобицький листок” 1919, nr 18.
- З концертної салі. Бетовенські свята в Дрогобичі і Бориславі, „Діло” 1927, nr 128.
- З концертної салі. Попис елевів..., „Діло” 1930, nr 126.
- З музичного життя. Концерти у Дрогобичі та музичний рух у Дрогобиччині, „Діло” 1933, nr 172.
- З Музичного Інституту в Дрогобичі, „Діло” 1927, nr 155.
- Й.К., З концертної салі. Попис елевів філій Вищого Музичного інституту ім. М. Лисенка, „Діло” 1931, nr 124.
- Максимович А., Дописи. Дрогобицька Марійська академія, „Діло” 1939, nr 121.
- Н., З концертної салі. Шевченківський концерт у Дрогобичі, „Діло” 1932, nr 114.
- Н.Н., Свято в Дрогобичі, „Діло” 1927, nr 271.
- Очевидець, Свято Шевченка в Дрогобичі, „Новий час” 1924, nr 34.
- П.К., Історичний концерт в Дрогобичі, „Діло” 1935, nr 156.
- По концерті, „Дрогобицький листок” 1919, nr 30.
- С.Р.К., Українська Дівоча Учительська Семінарія СС Василянок у Дрогобичі [w:] *Дрогобиччина – земля Івана Франка*, t. 1, Дрогобич 1993.
- Співак, З концертної салі. Виступ „Дрогобицького Бояна” – Концерт хору Котка в Дрогобичі, „Діло” 1931, nr 74.
- Статут товариства „Союзу українок” у Львові. Рескрипт Львівського воєводства [Reskrypt województwa lwowskiego] з 10 V 1924, nr 7708/24/13.
- Учитель, З концертної салі. Шевченковий концерт у Дрогобичі, „Діло” 1931, nr 122.

THE ROLE OF AN UKRAINIAN WOMEN IN THE DEVELOPMENT OF DROHOBYCH CULTURAL LIFE IN THE INTERWAR PERIOD

Abstract

During the interwar period social conditions of Galician cultural development inspired women's active participation in musical and educational spheres i.e., transformation of female socio-cultural stereotypes.

In the 1920s–1930s of the 20th century Galician man was considered to be a leader, a statesman, a public figure, whereas the role of a woman was limited to that of a home protector and only sometimes she was treated as a partner with a „non-state” activity within cultural context. Nevertheless, the gender played a considerable role in the cultural formation of the Galician society.

In Galician cultural environment a special type of a woman's personality emerged – a participant of a music movement following a specific behavioral and social adaptation model with distinct both personal (purposefulness, diligence, striving for self-improvement and self-development, prac-

ticality and high energy) and individual psychological traits, values and motivation for cultural and public activity.

The participants of women cultural movement stand out due to more expressed national motifs in their social activity and the need for creative self-expression. Drohobych women were engaged in the formation process of innovative forms of musical and educative life (educational, cultural institutions etc.), foundation of women's organizations (Ukrainian Women's Union), choral, theatrical, instrumental societies. They contributed considerably to the effective impact of the above mentioned factors on the region's cultural life.

Keywords: women, Drohobych Land, culture, Women Community, Ukrainian Women's Union, societies, concert life